

Alleen voor intern gebruik, Gelderlander, 6 september 2006

AANSLAGEN VS - Kunst helpt om 11 september te kunnen verwerken

Boeken, films, muziek, schilderijen, strips, beeldhouwwerken. De terroristische aanslagen van 11 september 2001 hebben in de wereld van de kunsten hun sporen achtergelaten. De balans na vijf jaar: "Het is een gezond teken dat Hollywood zich er mee bezighoudt."

Door ALY KNOL

Het is inmiddels wetenschappelijk bewezen op een manifestatie met medewerking van de Faculteit der Letteren van de Universiteit van Nijmegen in 2004: "Geen gebeurtenis uit de recente wereldgeschiedenis heeft aanleiding gegeven tot zoveel reacties in woord, beeld en geluid als Nine Eleven", werd na een week debatteren geconcludeerd. En ook: "Kunst en populaire cultuur hebben bijgedragen aan de verwerking van 11 september." Dat lag niet meteen voor de hand. Direct na 11 september 2001 kroop menig kunstenaar eerst in zijn schulp. Jackie Chan zette een resolute streep door zijn geplande film Nosebleed, over een glazenwasser die het World Trade Center wil opblazen. Voor de film Men In Black 2 werd de slotscene - opgenomen in het WTC - vervangen.

Verschillende films werden in verband met de aanslagen ineens controversieel bevonden en kwamen pas veel later dan oorspronkelijk gepland in de bioscopen, waaronder Collateral damage met Arnold Schwarzenegger. Columbia Pictures trok trailers en posters voor Spider man in, omdat de Twin Towers daar nog in figureerden. Iets vergelijkbaars speelde zich in juli 2005 in Groot-Brittannië af, waar boekhandelsketen Waterstone's met onmiddellijke ingang de grote publiciteitscampagne voor het boek Incendiary van Chris Cleave stopte: het verhaal gaat over een enorme terroristische aanslag in Londen en die hadden ze zojuist in metro en bus beleefd. Het tij in de filmwereld is inmiddels gekeerd. Er zijn nu drie grote bioscoopfilms over de aanslagen: Fahrenheit 9/11 van Michael Moore, United 93 van Paul Greengrass over het toestel dat in Pennsylvania neerstortte en de meest recente World Trade Center van Oliver Stone. Dat Hollywood zich inmiddels wel met 11 september bezighoudt, noemde mediakenner Paul Levinson van de Fordham Universiteit in New York een gezond teken. "Omdat dit een van de meest ingrijpende gebeurtenissen van onze tijd is, is het onvermijdelijk dat Hollywood zich erom moet bekommeren. Het is onderdeel van het proces hoe we onze gevoelens hierover kunnen begrijpen."

Ook in de muziekwereld wist men aanvankelijk niet wat te doen. Dave Matthews stopte met de productie van zijn nieuwste single met de ominieuze titel When the world ends. The Strokes haalden het nummer New York City cops van de Amerikaanse uitgave van hun album Is this it. Het nummer bevatte onder meer de zin: New York City cops - they ain't too smart. Zes weken voor de eerste verjaardag van de aanslagen bracht Bruce Springsteen het album The rising uit, 9/11 beschreven door de ogen van reddingswerkers, brandweerlieden en angstige toeschouwers. Neil Young zong in Let's roll over vlucht United 93, The Beastie Boys kwamen met hun Open letter to NY en Sir Paul McCartney schreef Freedom.

Een van Amerika's beste hedendaagse kunstenaars, Eric Fischl, haalde zich ook de woede op de hals, met een bronzen beeld getiteld Vallende vrouw. Nauwelijks was het in september 2002 tentoongesteld in het Rockefeller Center in New York, of het publiek maakte bezwaar. Het beeld werd eerst verborgen onder een grote lap stof om een week later helemaal te verdwijnen.

De Britse auteur Zadie Smith is niet geïnteresseerd in romans over de toekomst van de wereld. "Voor mij is 11 september een van de vele vreselijke terroristische aanslagen. Weinigen voelen zich verplicht over Bhopal te schrijven, waar toch tienduizend mensen

binnen een uur stierven." Wat tenslotte de vraag oproept: heeft al deze door 11 september gegenereerde kunst de eeuwigheidswaarde van bijvoorbeeld De verschrikkingen van de oorlog van Goya, de Guernica van Picasso, van Im Westen nichts Neues van Erich Maria Remarque of For whom the bell tolls van Ernest Hemingway of, inderdaad , Oorlog en vrede van Tolstoj? Of wordt 11 september straks bijgeschreven als de gekte van even, zoals de bommen in de forensentreinen van Madrid, in bus en metro in Londen en overal in Bagdad?

11 september te vers voor humor

In tijden van een nationale tragedie streven Amerikanen vooral naar verbondenheid. "Het meeste succes heb je als je op het podium 'fuck Osama bin Laden' roept", zegt komiek Ted Alexandra. Maar dan houdt het ook op. "Je mag overal grappen over maken, maar het moet wel grappig zijn. Op een of andere manier zijn de grappen over 11 september gewoon niet zo leuk", zegt Alexandra. Hij maakt een uitzondering: "Ik vind wel dat we al onze orkanen Arabische namen moeten geven. Neem Katrina. Dan denk je: 'oke ik waag het erop, ik laat me niet evacueren. Als die orkaan Ahmed had geheten, was iedereen als een gek uit de stad vertrokken."

Komiek Jim Mendrinos denkt dat er gewoon meer tijd nodig is. "Ground Zero is nu nog een groot gat in de stad. Als het nieuwe gebouw er staat , kunnen we misschien wel lachen om grappen over 11 september. Nu is het nog te vers."